

УДК 378:793

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ»

Максименко Анатолій, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства, Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка.

ORCID: 0000-0001-5339-1365

E-mail: t.kremeshna@gmail.com

У статті досліджується проблема формування професійних компетенцій майбутніх педагогів-хореографів у процесі вивчення дисципліни «народно-сценічний танець». У даному контексті автор розглядає поняття «компетенція», «професійна компетенція», акцентується увага на специфічних професійних компетенціях педагога-хореографа. Особлива увага приділяється розгляду прийомів, форм і методів навчально-виховної роботи, які сприятимуть залученню студентів до народних танцювальних традицій різноманітних країн. Серед них: культурні проекти, форуми, круглі столи, кураторські години, відвідування та участь у заходах національних культурних центрів тощо.

Ключові слова: компетенція, професійна компетенція, специфічні компетенції, народно-сценічний танець, хореографія, майбутні педагоги-хореографи, постановочно-репетиційна діяльність, концертно-виконавська діяльність.

BUILDING PROFESSIONAL COMPETENCIES OF INTENDING TEACHERS-CHOREOGRAPHERS IN THE PROCESS OF STUDYING THE DISCIPLINE OF STAGED FOLK DANCE

Maksymenko Anatoli, Senior Lecturer in the Department of Choreography and Musical-Instrumental Performance at Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-5339-1365

E-mail: t.kremeshna@gmail.com

The article deals with the problem of building professional competencies of intending teachers-choreographers in the process of studying the discipline of staged folk dance. In this context, the author considers the concept of "competence", "professional competence", emphasizes the specific professional competences of a teacher-choreographer. Among them there are: the general ones, which concern issues of organizational, pedagogical, educational, training, rehearsal and concert-performing activities by the head of the choreographic team, and highly professional and methodical competence, which includes both traditional and innovative methods and technologies for the study of technology, style, manners of executing the main elements of various types of dance. The author focuses on emotional competence, which manifests itself in the the leader's ability to establish emotional contact with all creative choreographic team and with each individual participant, create an

atmosphere of mutual understanding and trust at the lessons, choose the right tone and form of communication, manage their own feelings and thoughts as well as the student's, that is, be able to leave all their emotional problems outside the team and not to demonstrate them to participants.

The author remarks that in recent years, the dances of the peoples of the East, which are a part of their philosophy, original culture are becoming very popular. It should be noted that in conditions with a tendency to modern globalization, the need to study the dance culture of the East is constantly increasing. In order to familiarize students with the choreography of other cultures, they are actively involved in scientific and creative activity, which is based on familiarization with dances of different countries in the form of conducting master classes, videoconferences, etc.

The article deals with methods, forms and methods of educational work, which will promote the students' attraction to folk dance traditions in different countries. Among them: there are cultural projects, forums, round tables, curatorial hours, visits and participating in the events of national and cultural centers, etc.

Keywords: *competence, professional competence, specific competencies, staged folk dance, choreography, intending teachers-choreographers, staging and rehearsal activities, concerto-performing activities.*

Як відомо, освіта є невід'ємною частиною сучасного суспільства, однією з базових цінностей розвитку держави в цілому, гарантом стабільного та успішного майбутнього країни в різних сферах життя. Освіта – це не тільки компонент знань, умінь і навичок у тій чи іншій сфері діяльності, це ще й форма гармонійного розвитку особистості, спрямована в рівній мірі, як на навчання, так і на виховання.

Освіта сьогодні зазнає змін, які пов'язані з її модернізацією, проте, будь-які реформи неодмінно приводять до конкретного виконавця – педагога.

Саме педагог є основною фігурою при реалізації на практиці основних нововведень. Для успішного введення в практику різних інновацій та ефективного виконання поставлених перед педагогом завдань, він повинен володіти необхідними професійними компетенціями. Так, залежно від виду освітньої діяльності та специфіки роботи в цілому, навчання повинно охоплювати як загальнопедагогічні, соціальні, особистісно-індивідуальні установки, так і спеціальні – професійні вимоги.

Хореографічне мистецтво – одна з поширених форм навчання і виховання. Для ефективної роботи з дитячим хореографічним колективом, педагогу-хореографу потрібні певні професійні якості, вміння та навички, що дозволить йому ефективно управляти педагогічним процесом, в потрібний час вносити необхідні корективи, спрямовані на його вдосконалення.

Саме тому, компетенції, як результат професійного навчання, необхідні для розуміння рівня підготовки студента у вузі, та оцінки ефективності організації процесу їх формування.

Наукові праці, присвячені професійній підготовці педагогів-хореографів, свідчать про складність і недостатню вивченість даної проблеми. Загальнотеоретичні основи навчання педагогів-хореографів викладені в працях А. Ваганової, К. Голейзовського, Р. Захарова, В. Уральської та ін. Проблеми професійної підготовки педагогів-хореографів розглядаються в працях Ю. Богачової, Ю. Громова, О. Попової, Е. Широкої та ін.

Вивчення народної хореографічної культури представлено у дослідженнях О. Бурнасва, О. Зеленцової, В. Щукіна та ін. Особливу практичну значущість мають наукові праці, присвячені підготовці педагогів-хореографів на основі народної хореографії (Г. Власенко, Г. Гусев, Н. Заїкін, К. Зацепіна, М. Мурашко та ін.).

Проблеми професійної підготовки фахівців спеціальності «Хореографія»

на засадах компетентнісного підходу сучасної мистецької освіти досліджують: Л. Андрощук, О. Бурля, С. Забрєдовський, Т. Медвідь, Ю. Ростовська, Л. Цветкова та ін. Окремі аспекти формування професійної компетентності хореографів розглядають у своїх працях: О. Мартиненко, Т. Медвідь, О. Філімонова, Т. Фурманова та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про широкий науковий інтерес до підготовки молодих фахівців для соціокультурної сфери. Проте, незважаючи на потребу суспільства у відродженні та розвитку традицій національної культури, відчуваються певні прогалини у професійній підготовці майбутніх педагогів-хореографів, яка покликана забезпечити їхню готовність до самореалізації в професійній сфері.

Таким чином, мета статті полягає в узагальненні та розробці теоретичних аспектів формування професійних компетенцій майбутніх хореографів у процесі вивчення дисципліни «народно-сценічний танець».

Аналіз довідкової літератури свідчить, що термін «компетенція» – *competence*, у перекладі з англійської, означає: уміння, здатність, компетенція, компетентність. За великим тлумачним словником сучасної української мови: компетенція – добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень певної організації або особи. Компетентний – який має достатній рівень знань в якій-небудь галузі; кваліфікований, ґрунтується на знанні, з чим-небудь добре обізнаний, тямущий [2, с. 200].

Термін «*професійна компетенція*» тлумачиться як «професійна кваліфікація» (наявність професійних знань, умінь і навичок), збагачена здатністю діяти ефективно, з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки, швидкої, гнучкої і адаптивної реакції на динаміку обставин і середовища [5].

Якщо говорити про специфічні професійні компетенції педагога-хореографа, керівника творчого колективу, то, не зважаючи на всю різноманітність спеціальностей в галузі хореографічного мистецтва, всі вони передбачають наявність загальних і вузькопрофесійних компетенцій, що стосуються окремих видів хореографії.

Так, до загальних компетенцій доцільно віднести ті компетенції, що стосуються питань організаційної, педагогічної, навчально-тренувальної, постановочно-репетиційної та концертно-виконавської діяльності керівника хореографічного колективу з урахуванням його професійної і творчої специфіки.

До вузькопрофесійних компетенцій відноситься методична компетенція, що включає в себе як традиційні, так й інноваційні методики і технології з вивчення техніки, стилю, манери виконання основних елементів різних видів танцю: народно-сценічного, класичного, дуетно-сценічного, історико-побутового, бального, модерн, джаз-танцю та інших сучасних напрямків.

З нашого погляду, на особливу увагу заслуговує емоційна компетенція майбутнього педагога-хореографа. Адже, саме емоції або емоційний інтелект є найголовнішою характеристикою людської особистості і надає можливість майбутньому педагогу змусити їх «працювати» на здійснення завдань, поставлених у процесі творчої діяльності в колективі.

Зазначена компетенція проявляється в умінні керівника встановити емоційний контакт з усім творчим хореографічним колективом і з кожним окремим учасником, створити на заняттях атмосферу взаєморозуміння і довіри, вибрати потрібний тон і

форму спілкування, управляти почуттями і думками як учнів так і своїми власними, тобто вміти залишати всі свої емоційні проблеми за межами колективу і не показувати їх учасникам. Виправлення помилок повинно вестися в коректній формі, без зайвих емоцій, об'єктивно, отримані результати повинні відповідати дійсному стану речей.

Психологом Д. Глеменом було експериментально доведено, що 80 % успіху в житті людини забезпечує саме її емоційний інтелект. Зазначене утворення ми розглядаємо як компонент психологічної компетентності фахівців у галузі культури і мистецтва. Це особливо важливо для підготовки майбутнього педагога-хореографа, тому що під «емоційним інтелектом» розуміються: здатність до самомотивації, стійкість до розчарувань, контроль над власними емоційними спалахами, вміння відмовитися від задовольень, регулювання настроїв і вміння не давати переживанням заглушати здатність думати, співпереживати, сподіватися [8].

Отже, для викладача народно-сценічного танцю професійні компетенції – це вузькоспеціальний розвиток, на відміну від загальних компетенцій, які представлені більш ширшими завданнями розвитку майбутнього педагога-хореографа. У зміст професійної підготовки хореографів входять дисципліни, направлені на вивчення танців народів світу, їх народно-сценічних особливостей, специфіки стильових особливостей хореографії. Так, у процесі навчання студенти знайомляться зі спадщиною із репертуарів театрів ансамблів народного танцю, танцювальним фольклором. Можна вважати, що народний танець є основою майбутньої професійної діяльності хореографа, оскільки в ньому зосереджені особливості танцювальної мови народів світу.

Відмічаючи безперечну важливість народного танцю у вихованні майбутнього педагога-хореографа слід зазначити, що знання його стилістичних особливостей визначає професійну компетенцію студента не залежно від профільної підготовки, адже елементи народного танцю і танець, як цілісне явище, можуть використовуватись у сучасній і бальній хореографії.

Художня цінність і гармонійність рухів народного танцю є втіленням культури народу, який його створив. Підтвердженням цьому є такі народні танці, як козачок, полька, полонез, мазурка, танці у стилі фламенко. Кожен танець є самостійним явищем національних уявлень про пластику та характер рухів, логіку їх побудови.

У народному танці особливою складністю є вивчення студентами національної манери виконання. Майбутній фахівець повинен вміти грамотно інтерпретувати народну хореографію, домагатися чистоти виконання. Для цього особливо важливо, щоб студент був ознайомлений з аутентичними особливостями його виконання. Наприклад, іспанський народний танець фламенко відрізняється надзвичайно яскравим національним колоритом. Для постановки цього танцю хореографу необхідно знати його стиль, психологічне підґрунтя, характер танцювальної ритміки і значення сапатеадо – вистукування ритму каблуками.

Угорський народний танець найбільш часто зустрічається в балетних постановках – чардаш, вербункош, танці з предметами та ін. Особливим об'єктом вивчення є циганські танці Угорщини – їх колорит і манера виконання, художні завдання тощо.

Останнім часом великої популярності набувають танці народів Сходу, які є

частиною його філософії, самобутньої культури. Слід зазначити, що у зв'язку із сучасною глобалізацією, потреба у вивченні танцювальної культури Сходу постійно зростає. З метою ознайомлення студентів з хореографією інших культур, вони активно долучаються до науково-творчої діяльності, яка базується на ознайомленні з танцями різних країн у формі проведення майстер-класів, відеоконференцій тощо. Проте, наведені форми є дещо обмеженими, і не дають студентам можливості оволодіти системою рухів танців народів світу, кожен з яких достатньо специфічний та вимагає глибокого опрацювання.

З метою подолання існуючих прогалин, вважаємо за необхідне:

- «занурювати» студентів у зміст танців, які є близькими за своїми витоками та динамічною ампліфікацією, розширювати та збагачувати розуміння змісту, аналізувати спільні риси та стилістичні відмінності;
- залучати такі динамічні форми впливу, коли середовище освітнього закладу (факультету, класу) стає моделлю середовища того народу, танці якого будуть вивчатися студенти протягом семестру. До зазначених форм доцільно віднести різноманітні культурні проекти, форуми, круглі столи, кураторські години тощо, які концентруються на культурі країн, що представляють танці народів світу, у тому числі й Сходу. У свою чергу, це сприяє ефективному й швидкому формуванню у студентів необхідні професійні компетенції;
- ще одним важливим засобом формування професійних компетенцій майбутніх хореографів є їх знайомство з танцями народів світу, і зокрема Сходу, на базі різноманітних національних культурних центрів.

Отже, професійна підготовка хореографів у вищих закладах освіти базується на формуванні компетенцій, пов'язаних зі знанням танців народів світу, у тому числі, й народів Сходу, адже елементи народного танцю і танець, як цілісне явище, широко використовуються у сучасній і бальній хореографії. Все це потребує нестандартних прийомів, форм і методів навчально-виховної роботи, які сприятимуть залученню студентів до народних танцювальних традицій різноманітних країн. Серед них: культурні проекти, форуми, круглі столи, кураторські години, відвідування та участь у заходах національних культурних центрів країни, національні танці якої вивчаються чи будуть вивчатися у майбутньому.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою критеріїв, показників та діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх педагогів-хореографів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борзов А. Народно-сценический танец: экзерсисы у станка: учебное пособие. Москва: Московская академия образования Н. Нестеровой: ГИТИС, 2008. 492 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2002. 1440 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 40 с.
4. Иванов Д. А. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании. Москва: Чистые пруды, 2007. 32 с.
5. Николаева Л. Я. Формирование профессиональной компетенции педагога-хореографа при обучении

- в вузе. URL: <http://pandia.ru/text/77/272/57486.php> (дата звернення 25. 01. 2019).
6. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
 7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва: Когито-Центр, 2013. 396 с.
 8. Саволайнен Г. С. Социокультурное взаимодействие в педагогическом процессе: сущность, основные подходы, технологии подготовки и мониторинга: учебное пособие для студентов, аспирантов педагогических вузов, учителей. Красноярск: РИО, 2004. 152 с.

REFERENCES

1. Borzov, A. (2008). The folk stage dance: Exercise at the machine: study guide. Moscow: Moscow Academy of Education N. Nesterova [in Russian].
2. Busel, V. T. (Ed.). (2002). The Great Dictionary of the Ukrainian Language. Kiev: Perun [in Ukrainian].
3. Zimnyaya, I. A. (2004). Key competences as an effective target basis of the competence-based approach in education. Author's version. Moscow: Research Center for the problems of quality training [in Russian].
4. Ivanov, D. A. (2007). Competence and competence approach in modern education. Moscow: Chisty Prudy [in Russian].
5. Nikolaeva, L. Ya. (application date 25.01.2019). Formation of professional competence of a teacher-choreographer when teaching at a higher educational institution. URL: <http://pandia.ru/text/77/272/57486.php>.
6. Ovcharuk, O. (2004). Development of Competency Approach: Strategic Guidelines of the International Community. *Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
7. Raven, J. (2013). Competence in Modern Society: Identification, Development and Implementation. Moscow: Kogito Center [in Russian].
8. Savolaynen, G. S. (2004). Socio-cultural interaction in the pedagogical process: essence, main approaches, technologies of preparation and monitoring: a manual for students, postgraduates of pedagogical universities, teachers. Krasnoyarsk: RIO [in Russian].